

2. Богатирьов І.Г. Українська пенітенціарна наука: [монографія] / Іван Григорович Богатирьов. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2008. – 318 с.

3. Бандурка О.М. Кримінально-виконавча характеристика засуджених як складова інституту кримінально-виконавчого права // Сучасна наука – пенітенціарній практиці: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 жовт. 2013 р.) / Відп. ред. І.М. Копотун, С.Г. Стеценко. – К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. – С. 21-24.

4. Авраменко А.М. Кримінально-виконавча характеристика покарання у виді арешту: дисертація канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2008. – 318 с.

5. Коломієць Н.В. Застосування кримінально-виконавчого законодавства до осіб, засуджених за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 – Дніпропетровськ: ДДУВС, 2012. – 247 с.

6. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред.: Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – Т. 1: Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. – 2003. – 1231 с.

7. Кримінально-виконавчий кодекс України : наук.-практ. комент. / А. Х. Степанюк, І. С. Яковець ; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.

8. Коржанський М.Й. Уголовне право України. Частина загальна: Курс лекцій. – К.: Наукова думка та Українська видавнича група, 1996. – 336 с.

9. Булыко А.Н. Большой словарь иностранных слов 35 тысяч слов. – Изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.

Джу́жа О.М.,
головний науковий співробітник відділу
організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Колб С.О.,

юрист приватного підприємства (м.
Луцьк)

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ КРИМІНАЛЬНОЇ СУБКУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗАСУДЖЕНИХ

Як свідчить практика протидії злочинності як в Україні в цілому, так і в УВП, у контексті розробки науково обґрунтованих заходів у цьому напрямку досить важливим є з'ясування змісту кримінологічної характеристики зазначеного суспільно небезпечного явища. Такий підхід, без сумніву, є необхідним та перспективним і при вирішенні проблем, пов'язаних із впливом кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених до позбавлення волі в Україні.

В науці під кримінологічною характеристикою розуміють стійкі відомості про рівень, структуру, динаміку та географію злочинних дій, а також про осіб, що їх вчиняють, тобто нові відомості про справжній стан явища, повні та точні знання про нього для ефективної й науково обґрунтованої боротьби з конкретними злочинами [1, с. 83]. При цьому, як вірно з цього приводу зауважив А.П. Закалюк, зазначені видові характеристики, кількісні (емпіричні) та якісні (узагальнені, у тому числі понятійні та теоретичні) – становлять зміст кримінологічної характеристики цього виду злочинів [2, с. 5].

Отже, якщо за основу взяти ці та інші методологічні підходи, то під кримінологічною характеристикою сучасного стану та тенденцій впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених до позбавлення волі в Україні варто розуміти відомості про стан злочинності та правопорушень, що вчиняються особами, які відбувають покарання в установах виконання покарань, а також про їх структуру та динаміку, дані про особу злочинця (правопорушника), мотиви та цілі його злочинної діяльності у ході відбування покарання у виді позбавлення волі, що стала наслідком дії, щодо нього норм, правил та традицій зазначеного виду загальносуспільної культури.

Таким чином, системо утворюючими ознаками, що складають зміст даного поняття, є:

1) відомості про стан злочинності та правопорушень в УВП.

Відповідно до Закону України « Про статистику» [3] та нормативно-правових актів Держкомітету України, що визначають форми державних статистичних звітів в ДКВС України, поряд зі звітом про злочинність в органах та УВП, складаються й інші звіти, які стосуються даного суспільно небезпечного явища, а саме: звіти про осіб, які вчинили злочини у ході відбування покарань; звіти про розгляд заяв і повідомлень про злочини та кримінальні проступки; звіти про результати боротьби з організованими групами; т.ін. [4]. Щодо відомостей про стан правопорушень, то відповідні форми звітів затверджуються ДПтС України та публікуються в інформаційних бюлетенях даного центрального органу державної виконавчої влади у сфері виконання покарань [5];

2) особи, які відбувають покарання в установах виконання покарань.

До таких осіб, відповідно до вимог ч. 2 ст. 43 КПК України, відносяться засуджені, тобто обвинувачені, обвинувальний вирок суду щодо яких набрав законної сили [6, с. 152-153]. За загальним визначенням у КПК правилом моментом набрання законної сили вироком суду вважається закінчення строку оскарження в апеляційному порядку судового рішення, яке було ухваленне судом першої інстанції і не набрало законної сили. Згідно вимог п. 1 ч. 2 ст. 395 КПК, апеляційна скарга на вирок суду може бути подана протягом тридцяти днів з дня її проголошення.

Вступ вироку силу є підставою для виконання і відбування визначеного вироком суду покарання (ст. 4 КВК України) у визначених законом органах і установах виконання покарань [7, с. 17-18].

Як це витікає зі змісту ч. 2 ст. 11 КВК, до УВП відносяться: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (виховні колонії) (ч. 2 ст. 11 КВК). У свою чергу, кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії) (ч. 3 ст. 11 КВК).

Згідно встановлених у КВК загальних положень виконання покарання у виді позбавлення волі (ст.ст. 86-93), покарання у виді позбавлення виконується у виправних і виховних колоніях. Саме про зазначені УВП й ведеться мова як в цілому в цій роботі, так і в понятті кримінологічної характеристики впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених до позбавлення волі;

3) структура та динаміка злочинів і правопорушень, що вчиняють засуджені у виправних і виховних колоніях.

В науці, зокрема кримінології, структура злочинів визначається співвідношенням у злочинності видів (груп) злочинів, які класифікуються за кримінально-правовими чи кримінологічними підставами [8, с. 28]. При цьому показники злочинності дають якісно-кількісну характеристику суспільної небезпеки злочинності, її особливостей, істотних для організації протидії (запобігання, профілактики, попередження тощо) і диференціації практики застосування кримінально-правових заходів. Загальновизнаними в кримінології є наступні основні показники структури злочинності:

- співвідношення видів злочинів за їхньою класифікацією, відповідно до Особливої частини КК;
- питома вага найбільш розповсюджених злочинів;
- співвідношення видів злочинів за домінуючою мотиваційною спрямованістю (насильницькі; корисливі; корисливо-насильницькі; необережні);
- питома вага злочинності неповнолітніх;
- питома вага групової злочинності, а всередині її – організованої;
- питома вага рецидиву;
- «географія» злочинності, тобто її розподіл за регіонами залежно від адміністративно-територіального поділу;
- питома вага злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї;
- питома вага злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів психотропних речовин їх аналогів або прекурсорів;
- «вуличні» злочини;
- транснаціональні злочини [9, с. 43-46].

У свою чергу, динаміка злочинності – це показник, який відображає зміну її рівня і структури протягом того чи іншого тимчасового періоду (рік, три, п'ять, десять років і т.д.) [8, с. 29]. Як свідчить практика, у тому числі протидії злочинності в УВП, на динаміку злочинності як соціально-правового явища мають вплив дві групи факторів: 1) причини і умови злочинності, демографічна структура засуджених до позбавлення волі та інші соціальні процеси і явища, що впливають на злочинність; 2) зміни кримінального законодавства, що розширюють або звужують сферу злочинного і кримінального, що впливають на класифікацію і кваліфікацію злочинів [10, с. 169-176];

4) мотиви та цілі злочинної діяльності.

Під мотивом вчинення злочину розуміють усвідомлену спонуку особи, яка викликала у неї намір вчиняти злочин [11, с. 39]. Цілі (мета) злочину – це певне уявлення особи про бажаний наслідок його суспільно небезпечного діяння [12, с. 82];

5) злочинна діяльність мала місце у ході відбування покарання у виді позбавлення волі.

Під відбуванням покарання в науці та на практиці розуміють забезпечений державним примусом правовий статус засудженого, що настає після того, як обвинувальний вирок набрав законної сили, і полягає у підпорядкуванні поведінки засудженого обмеженням прав та свобод, передбачених у КК України відповідними покараннями [13, с. 7];

6) злочинна діяльність детермінована дією на особу засудженого норм, звичаїв і традицій кримінальної субкультури.

Детермінація (лат. *vetetermination* – визначення) – це встановлення причин виникнення, прояву чого-небудь [14, с. 190].

Кримінальна субкультура – це один із видів субкультури, що існує всупереч загальносоціальній культурі, тобто такий спосіб життєдіяльності осіб, які об'єднані у кримінальні групи та підтримують певні закони і традиції [15, с. 8].

Такою є в цілому кримінологічна характеристика сучасного стану та тенденцій впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених до позбавлення волі в Україні, виходячи із змісту ситсемотворюючих ознак, наявність яких є обов'язковою при визначенні даного поняття. При цьому, якщо взяти 2013 рік, як

звітний, у якому зміни за весь період вираховуються в одному темпі за рік щодо базисного періоду [10, с. 170], а також врахувати те, що практично щорічно показники злочинності та правопорушень, які вчиняються засудженими в УВП закритого типу, є однаковими у кількісному та якісному вимірах [16, с. 174-182], то кримінологічну характеристику впливу кримінальної субкультури на формування протиправної поведінки засуджених можна представити наступним чином.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василевич В. Поняття кримінологічної характеристики насильницьких злочинів // Право України. – 1997. – № 12. – С. 82-84.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2007. – Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. – 712 с.
3. Про статистику: Закон України від 17.09.1992 р. № 2614-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 43. – Ст. 608.
4. Офіційний сайт Державної пенітенціарної служби України // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index>.
5. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році. – К.: ДПтС України, 2013. – Кн. 1. – 63 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Коваленка, А. Х. Степанюка. – К.: Атіка, 2012. – 492 с.
8. Кримінологія : [навч. посіб.] / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб, та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К.: Атіка, 2009. – 312 с.
9. Кримінологія : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / за заг. ред. О. М. Джужі. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 414 с.
10. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3-х кн. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”,

2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.

11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – [4-те вид., переробл. та допов.] / за заг. ред. С. С. Яценко. – К. : А.С.К., 2006. – 848 с.

12. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. – Т.1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – 2013. – 376 с.

13. Кримінально-виконавче право : підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Право, 2006. – 256 с.

14. Булыко А.Н. Большой словарь иностранных слов 35 тысяч слов. – Изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.

15. Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры. – М.: Права человека, 2001. – 148 с.

16. Запобігання злочинам в установах виконання покарань: Навч. посібник / О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Г. Колб та ін.; за заг. ред. д.ю.н., професора О.М. Джужи. – Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2010. – 244 с.

Левченко Ю. О.,

заступник начальника кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАГАЛЬНОПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ УМИСНИМ УБИВСТВАМ І ТЯЖКИМ ТІЛЕСНИМ УШКОДЖЕННЯМ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Профілактика вбивств і тілесних ушкоджень полягає у вжитті заходів щодо встановлення й усунення причин цього виду злочинів та умов, що сприяють їх вчиненню[1]. Джерелами отримання відомостей про вбивство, яке замислено або готується, можуть бути дані, одержані із заяв самих засуджених і посадових осіб, представників громадськості, негласних